

PREHİSTORYA'YA GİRİŞ

IV. Zaman'ın Özellikleri:

Yontmataş çağı (Paleolitik) insanların yaşam biçimlerini şekillendiren etmenleri daha iyi anlayabilmek için IV. zamanın özelliklerini, kabaca da olsa, bilmek gerekmektedir.

Diğer jeolojik çağlara bakarak IV. zaman, en yeni ve en kısa jeolojik zamandır. Günümüzde de devam etmekte olup, 2 milyon yıl sürdüğü belirtilmektedir. Bu süre jeolojik çağların süresi göz önünde bulundurulduğunda oldukça kısa bir süredir. Ancak daha devam ettiği de unutulmamalıdır.

Yalnızca süresi dahi düşünülürse, Kuvaternerin kendisinden önceki jeolojik zamanlardan ayrı tutulması daha yerinde olur.

Süresinin kısa oluşuna karşın kuvaternere ait buluntuların çokluğu, insanların bugün içinde yaşadığı yeryüzü koşullarının büyük bir kısmının bu zaman içinde şekillenmiş bulunması, söz konusu bu zaman içinde çok ayrıntılı bilimsel araştırmaların yapılmasına ve bunun diğer jeolojik zamanlardan ayrı tutulmasına neden olmuştur. Kendine özgü özellikleri bulunan bir çağdır.

Dördüncü zamanda yerkürenin beş kara parçası da oluşmuş ve sınırları çizilmiştir. Bu çağda kırılma ve kıvrılmalar görece azalmış, yerkabuğu sakin bir görünüm kazanmıştır. Ufak çapta değişiklikler olmuşsa da, bu çağ diğer çağlara göre daha az hareketlidir.

III. zamanın görece ılık ve değişmez özellikli ikliminden daha farklı olarak IV. zaman iklimi, sıcak ve soğuk evrelerin kısa sürelerle birbirini izlediği, iklim bakımından çok değişken bir nitelik gösterir. Soğuk evrelerde buzullar kuzeyden güneye doğru sarkarak yeryüzünün $\frac{1}{4}$ 'ü kadar bir bölümünü kaplamıştır.

IV. zamanın ilk evrelerinde görülen bu buzul kaplamaları, orta enlemde, özellikle Kuzey Avrupa, Kuzey Amerika ve Alpler gibi batı uygarlıklarının gelişme alanlarında görülmektedir. Bu nedenle de ilk Kuvaterner yani IV. zaman araştırmaları bu bölgelerde

gerçekleştirilmiştir. Nitekim bu bölgelerde, bugün çekilmiş bulunan kuvaterner buzullarının ilgi çekici morfolojik izleri bulunmaktadır. Bu izler üzerinde yapılan çalışmalar, buzul çağlarını ilk kez bu bölgelerde açığa çıkarmıştır. Ancak, daha sonraları araştırmalar buzul bölgelerinin dışına doğru genişletilince buzul çevreleri, buzul uzağı ve tropikal bölgelerde de IV.zamanın azımsanmayacak etkileri olduğu görülmüştür.

Kuvaterner de, örneğin orta enlemlerde, kötü ve soğuk hava koşullarıyla, ılık hatta günümüzden sıcak hava koşulları birkaç kez ard arda birbirini izlemiştir. Bu oynamalara bağlı olarak buzullar gelişip çekilmişlerdir; hayvanların bir kısmı ekvator ya da kutuplara doğru göç etmişlerdir.

Birçok yerde soğuk-kurak ya da sıcak-nemli iklimin sonucu olan topraklar, lösler oluşmuş, toprak akmaları görülmüştür. Deniz seviyeleri alçalıp yükselmiştir. Bütün bu doğal olayların içinde insanlar çetin yaşam kavgalarını yapıp başararak yeryüzündeki bugünkü yerlerini almışlardır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, IV. zamanın ilk evrelerindeki daha yağışlı, serin ve buzulların geliştiği evrelerle bugünün daha ılık ve elverişli koşullu iklimlerinin de ayrılması gereği düşünülmüştür.

Kuvaterner, Pleistosen ile Holosen olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Kuvaternerin adı geçen ilk bölümü, çok eski zamanlardan bu yana DİLUVIUM, ikinci bölümü ise ALLUVIUM olarak adlandırılmaktadırlar.

Latince olan bu sözcüklerden diluvium “büyük su baskını” alluvium ise “ıslanmış, akarsu ile taşınıp gelmiş” anlamlarını taşımaktadır. Ancak son yüzyıldan beri Diluvium ve Alluvium yerine Pleistosen ve Holosen sözcükleri kullanılmaktadır. Bu genel terimin yanı sıra, Pleistosen’e Glasial (buzul çağı), Holosen’e ise postglasial (buzul sonrası çağ) da denilmektedir.

IV. zamanın Pleistosen ve Holosen evrelerini karşılaştıracak olursak, insanların, hayvanlarında, bitki örtülerinde, iklimlerinde, endüstrilerinde, inanç ve düşünce sistemlerinde özellikle de ekonomilerinde büyük farklılıkların ortaya çıktığına tanık oluyoruz.

Pleistosen insanları, Holosen insanlarına oranla doğal olayların daha çok etkisinde kalmışlar ve yaşamlarını daha güç koşullar altında sürdürebilmişlerdir.

Bu insanlar, hatta bir bakıma Holosen'in başlangıcındaki insanlar, her türlü teknik olanaktan yoksun olarak doğa ile mücadele etmişlerdir. Biz bugünkü varlığımızı en eski atalarımızın verdiği bu uzun ve yorucu savaşa borçluyuz.

Pleistosen'de büyük çapta bir dizi olay, söz konusu çağ insanını geniş ölçüde etkilemiş ve tedirgin etmiştir. Bu çağ insanını, hatta tüm canlılar alemini büyük çapta etkisi altına alan doğal olay buzullaşmalardır. Bu nedenle öncelikle bu olgu üzerinde durulacaktır. Prehistoryenlerin buzullaşmalar üzerinde duruşlarının nedeni, onların oluşma biçimlerine değinmekten çok, paleolitik yani yontmataş çağı insanların yaşam biçimleri üzerine olan etkilerini kavrayabilmek, kültür yayılım alanlarını saptayabilmek içindir.